

FAIR ENERGY TRANSITION FOR ALL

11 AANBEVELINGEN VOOR BELGIË

NA GESPREKKEN OVER DE ENERGIETRANSITIE MET
KWETSBARE BURGERS EN MET DESKUNDIGEN
NAJAAR 2022

Fair Energy Transition for All: aanbevelingen	
Cette publication est également disponible en français sous le titre: Fair Energy Transition for All : 11 recommandations pour la Belgique This publication is also available in English: Fair Energy Transition for All: 11 recommendations for Belgium	
Een uitgave van de Koning Boudewijnstichting Brederodestraat 21 1000 Brussel	
Auteur SIA Partners met de medewerking van Atanor	
Coördinatie voor de Koning Boudewijnstichting Gerrit Rauws, directeur Stefan Schaefers, directeur Françoise Pissart, directeur Anneke Ernon, project coördinator Pascale Taminiaux, project coördinator	
Vormgeving Billie Bonkers	
Deze uitgave kan (gratis) online gedownload worden van onze website www.kbs-frb.be	
Wettelijk depot D/2893/2022/27	
november/2022	

INHOUDSTAFEL

INLEIDING	4
ALGEMENE AANBEVELINGEN	8
AANBEVELINGEN IN VERBAND MET HUISVESTING	15
AANBEVELINGEN IN VERBAND MET VERVOER	18
AANBEVELINGEN IN VERBAND MET COMMUNICATIE	22
AANDACHT VOOR DE FINANCIERING	26
SLOTWOORD	27

BIJLAGE 1 DISCLAIMER OVER HET PROJECT “FAIR ENERGY TRANSITION FOR ALL”	28
BIJLAGE 2 ORGANISATIES BETROKKEN BIJ DE ORGANISATIE VAN DE FOCUSGROEPEN	29
BIJLAGE 3 DEELNEMERS VAN HET EXPERTENPANEL	30
BIJLAGE 4 BELEID EN REGELGEVING IN BELGIË	32

INLEIDING

Een van de grote uitdagingen die Europa de komende jaren moet aanpakken, is afstappen van energie op basis van fossiele brandstoffen. Die uitdaging leidt tot een overgangsfase, de energietransitie. Maar welke gevolgen heeft dat voor de huishoudens, en vooral voor de meest kwetsbare gezinnen?

Een rechtvaardige energietransitie vereist dat we onze uitstoot van broeikasgassen beperken en tegelijk rekening houden met de noodzaak om de ongelijkheid te verkleinen en de sociale cohesie te bevorderen. Het project Fair Energy Transition for All (FETA) geeft daarom expliciet het woord aan burgers die in een situatie van kwetsbaarheid leven, zodat zij hun mening kunnen delen en kunnen aangeven wat zij zelf belangrijk vinden in verband met de energietransitie.

Het FETA-project is een Europees project dat wordt uitgevoerd in negen landen: België, Bulgarije, Denemarken, Duitsland, Frankrijk, Italië, Polen, Portugal en Spanje.

Het gaat om:

- 900 betrokken Europese burgers;
- 150 deskundigen die geraadpleegd werden op nationaal en Europees niveau;
- 90 focusgroepen die georganiseerd werden in 9 Europese landen.

Meer info over de deelnemende stichtingen en partners op Europees niveau zijn terug te vinden in bijlage 1.

Dit rapport voor België is het resultaat van de samenwerking tussen Atanor en Sia Partners, onder leiding van de Koning Boudewijnstichting

METHODE

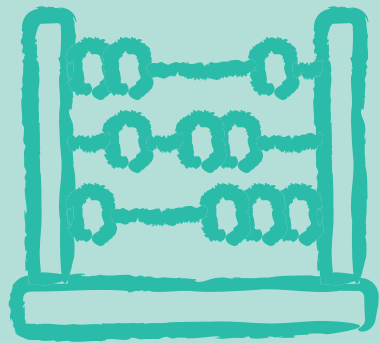
In België werden 11 focusgroepen georganiseerd tussen november 2020 en oktober 2021. Twee ervan vonden online plaats omwille van de coronascrisis, de andere negen vonden live plaats. Van die negen waren er vijf in Wallonië en vier in Vlaanderen. De samenstelling en organisatie van deze focusgroepen werd mogelijk gemaakt dankzij de hulp van organisaties die actief contact hebben met het doelpubliek van de focusgroepen (zie bijlage 2).

Na afloop van die focusgroepen werd een rapport met de meningen en de voorstellen van de deelnemers overgemaakt aan een groep deskundigen: Jill Coene, Josefine Vanhille, Maria Lode, Sam Hamels, Siegfried Dewitte, Vincent Van Steenberghe, Dominique Gusbin, Emily Clissold en Sandrine Meyer (zie bijlage 3 voor meer info). Zij vergaderden drie keer tussen januari en maart 2022 en stelden op basis van de bevindingen van de focusgroepen elf beleidsaanbevelingen op. Die aanbevelingen kunnen we onderverdelen in vier categorieën: algemene aanbevelingen en ook aanbevelingen in verband met huisvesting, vervoer en communicatie.

In juni 2022 werd vervolgens een burgerforum georganiseerd met verschillende mensen die hadden deelgenomen aan de focusgroepen, om de aanbevelingen van de deskundigen te bespreken. Die ontmoetingsdag was bedoeld om na te gaan of de burgers zich konden vinden in de conclusies van de deskundigen en om te weten welke aanbevelingen volgens hen het belangrijkste zijn.

Dit rapport omvat de 11 aanbevelingen van de deskundigen en de reacties erop uit het burgerforum.

AANBEVELINGEN

#1 Doorbreek de silo's

De beleidsmakers die een impact hebben op een faire energietransitie moeten samenwerken en de verschillende niveaus van besluitvorming betrekken (federaal, gewestelijk en lokaal).

#2 Kwantificeer en evalueer de effecten van de energietransitie voor alle groepen van de bevolking

om indicatoren te ontwikkelen die de noden van mensen weergeven maar ook om de positieve of negatieve impact van maatregelen te kennen.

#3 Verbeter en verduidelijk de toegang tot sociale maatregelen en automatiseer dit zo veel mogelijk

door administratieve procedures lichter en begrijpelijker te maken.

#4 Herschik en herverdeel de subsidies

voor wie dit het meeste nodig heeft en waar de impact het grootst is.

#5 Sensibiliseer vakmensen voor kwetsbaarheid

Leid professionals op om kwetsbare mensen betere ondersteuning te kunnen geven.

#6 Bevorder de toegang tot hernieuwbare energie

door een reeks van verschillende acties.

#7 Verbeter de diensten voor openbaar vervoer en maak het toegankelijk voor iedereen

door meer te investeren, het aanbod uit te breiden en aan te passen en tarieven te reduceren.

#8 Beperk de vraag naar vervoer

door de manier van wonen en ruimtelijke ordening zodanig te organiseren zodat de vraag naar vervoer vermindert.

#9 Vorm lokale energiegemeenschappen

om de interacties tussen mensen te bevorderen en een plaats te creëren waar mensen hun vragen kunnen stellen en van gedachten kunnen wisselen over energiegerelateerde onderwerpen.

#10 Communiceer postief en op maat over de gevolgen van de verschillende maatregelen

Goede communicatie is essentieel om mensen te betrekken bij de energietransitie.

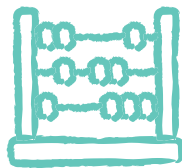
#11 Stem het beleidsvormingsproces beter af op de realiteit en hou rekening met feedback

door bijvoorbeeld focusgroepen te organiseren.

ALGEMENE AANBEVELINGEN

AANBEVELING #1: DOORBREEK DE SILO'S

Achtergrond

De energietransitie heeft niet enkel betrekking op klimaat en milieu maar omvat verschillende gebieden (zoals energie, huisvesting, transport) en daarom mag dit onderwerp niet in silo's worden behandeld. Er moet coherentie zijn tussen de verschillende beleidsdomeinen en tussen de verschillende niveaus van besluitvorming: federaal, gewestelijk en lokaal. Incoherenties en de bijbehorende verwarring ondermijnen de geloofwaardigheid en dus de impact van de maatregelen op alle niveaus. Enkele voorbeelden van verschillen tussen de beleidslijnen zijn terug te vinden in bijlage 4 'Beleid en regelgeving in België'.

Actie

Er is nood aan nauwe samenwerking tussen de verschillende beleidsmakers die impact hebben op een rechtvaardige energietransitie, ook over de verschillende niveaus van besluitvorming heen (federaal, gewestelijk, lokaal). Dat kan onder meer gebeuren via een regelmatige geïnstitutionaliseerde bijeenkomst, zoals een specifieke **interministeriële conferentie over duurzaamheid en armoede** die de volgende beleidsdomeinen bijeenbrengt: energie, klimaat, vervoer, huisvesting en sociale inclusie. Dit zou de

communicatie tussen het federale niveau en de gewestelijke niveaus en tussen de verschillende bevoegdheidsdomeinen vergemakkelijken en een algemeen onderliggend principe bevorderen.

Voor de **informatieoverdracht** tussen het lokale en het bredere niveau en omgekeerd moet er (1) een verzamelplaats zijn (misschien per provincie), waar de lokale maatregelen voor de relevante domeinen (op regelmatige basis) worden bijeengebracht en samengevat, zodat ze raadpleegbaar zijn door de hogere niveaus, en (2) een (ook regelmatig bij te werken) kader zijn voor maatregelen van het gewestelijk en het federaal niveau, dat het lokale niveau moet raadplegen bij het opstellen van nieuwe maatregelen. Die informatiestromen moeten vermijden dat er op de verschillende niveaus en in verschillende domeinen maatregelen komen die incoherent zijn, of erger nog, elkaar belemmeren.

Door de samenwerking tussen de verschillende beleidsdomeinen te versterken, zal het mogelijk zijn om vooraf in te spelen op de impact die een maatregel kan hebben voor andere beleidsdomeinen en om een coherent beleid en een brede aanpak voor een rechtvaardige energietransitie uit te bouwen.

Doelgroep

Beleidsmakers op lokaal, gewestelijk en federaal niveau in de relevante beleidsdomeinen

AANBEVELING #2: KWANTIFICEER EN EVALUEER DE GEVOLGEN VAN DE ENERGIETRANSITIE VOOR KWETSBARE MENSEN

Achtergrond

Uit de focusgroepen bleek dat kwetsbare mensen te maken krijgen met allerlei situaties waarvoor de overheid vaak geen tastbare indicatoren heeft. Momenteel is het moeilijk om toegang te krijgen tot de nodige gegevensbronnen die zowel het inkomen als de klimaatrelevante consumptie registreren. Kwetsbare mensen hebben geen zwembad of een 4x4-voertuig, reizen niet met het vliegtuig naar de andere kant van de wereld,... Als zij 'on-ecologische' consumptiepatronen hebben, zoals oudere, meer vervuilende voertuigen of energieverlies door een slecht geïsoleerde woning, doen ze dat ongewild, omdat zij zich geen alternatief kunnen veroorloven. In dergelijke gevallen passen deze huishoudens vaak hun levensstijl aan om niet te veel te verbruiken. Het is bijvoorbeeld niet omdat hun huis slecht geïsoleerd is dat zij hun kamer tot 24°C zullen verwarmen, integendeel, zij zullen hun levensstijl aanpassen om hun kamer op 18/19°C te houden.

Er is ook een gebrek aan erkende indicatoren om de sociale en verdelende gevolgen van energie- & klimaatbeleidsmaatregelen te meten. Een voorbeeld zijn de maatregelen in het kader van de groene certificaten in Wallonië, die gevolgen hebben voor alle Waalse huishoudens, ook die zonder zonnepanelen. Dergelijke indicatoren zouden echter nuttig

zijn om de situatie te begrijpen, de evolutie ervan te volgen en te wijzen op de nood aan compenserende maatregelen die gericht zijn op kwetsbare groepen.

Actie

De overheid moet de verschillende kwetsbaarheden in verband met de energietransitie afbakenen, indicatoren ontwikkelen en hun evolutie opvolgen. Bovendien moet een evaluatieproces (zowel ex ante – tijdens het opstellen van de beleidsmaatregelen – als ex post – na hun invoering) worden opgenomen in het beleidsvormingsproces om te kunnen inschatten welke impact een maatregel heeft voor verschillende bevolkingsgroepen, en specifiek voor mensen in armoede. Zij moet ook de gevolgen inschatten van de verschillende maatregelen die momenteel gelden om na te gaan of verbeteringen of verduidelijkingen nodig zijn en om te onderzoeken of alle maatregelen relevant zijn.

Dat beleidvormingsproces met een ex-ante- en ex-postanalyse moet de relevante groepen betrekken (rechtstreeks en onrechtstreeks via verenigingen voor mensen in armoede of via rapporten die berusten op een dialoog met deze groep en andere stakeholders). Dat zou de theoretische resultaten helpen toetsen en aanvullen met concrete inzichten ‘vanop het terrein’, en met specifieke gegevens van de verschillende profielen. Er moet bijzondere aandacht zijn voor de overdracht van informatie aan beleidsmakers.

Doelgroep

Beleidsmakers op verschillende niveaus (federaal, gewestelijk en lokaal) in de domeinen energie, huisvesting, vervoer, klimaat en sociale inclusie.

AANBEVELING #3: VERBETER EN VERDUIDELIJK DE TOEGANG TOT SOCIALE MAATREGELEN EN AUTOMATISEER DIT ZO VEEL MOGELIJK

Achtergrond

Veel sociale maatregelen en subsidies worden toegekend op verzoek van de begunstigde die ervoor in aanmerking komt. Het kan echter moeilijk zijn om hulp te vragen of het kan aanvoelen als ‘génant’. Om subsidies of andere vormen van steun aan te vragen, moeten de mensen bovendien eerst weten dat dergelijke maatregelen bestaan, zeker zijn dat ze ervoor in aanmerking komen, de juiste administratieve procedure en documenten vinden om hun aanvraag in te dienen, enz.

Door de toegang tot maatregelen te automatiseren, of door ze te vereenvoudigen als een automatisering niet mogelijk is, komt de administratieve lat wat lager te liggen en vermijden we dat mensen geen aanvraag indienen. Zo zorgen we ervoor dat mensen die recht hebben op specifieke maatregelen er ook daadwerkelijk vlot toegang toe krijgen.

Actie

Sociale maatregelen moeten zoveel mogelijk worden geautomatiseerd, zodat mensen die aan de criteria voldoen rechtstreeks toegang hebben tot de hulp die specifiek bedoeld is voor hun situatie. Een eerste stap om dat te bereiken, bestaat erin de herverdelende effecten van bestaande automatische toekenningen zoals het ‘sociale energietarief’ geleidelijk aan uit te breiden tot andere domeinen zoals openbaar vervoer en sociale huisvesting terwijl de effecten daarvan gemonitord worden.

Overweeg een progressief systeem op basis van inkomensverschillen in plaats van een alles- of niets-systeem zoals de huidige renovatiepremies voor sociale woningen. Gebruik criteria op basis van inkomen of statuut om verschillende groepen van begunstigten te bepalen en de reikwijdte van een maatregel te vergroten. Het recht op verhoogde tegemoetkoming is in dat opzicht een interessant instrument, dat zowel berust op inkomen als op statuut (bv. sociaal energietarief).

Deze aanbeveling hangt samen met de aanbeveling over de definitie van kwetsbaarheid en de eerder vermelde nood aan gegevens. Die criteria moeten eenvoudig blijven om ervoor te zorgen dat ze voor iedereen verstaanbaar en ook gemakkelijk toe te passen zijn.

Deze aanbeveling werd door het burgerforum gekozen als belangrijkste voorstel:

“Op die manier is het mogelijk om zich beter te richten op mensen die echt hulp nodig hebben maar er geen beroep op doen (door gebrek aan informatie of vaardigheden, omdat ze het niet goed begrijpen of zich ongemakkelijk voelen met administratieve dossiers). Door hun dit recht toe te kennen, kunnen ze getriggerd worden om meer te doen en nauwer betrokken te raken. De automatisering van rechten maakt het ook mogelijk om tijd te winnen.”

Doelgroep

Beleidsmakers (nationaal en gewestelijk) met de hulp van de administratie voor de uitvoering, in samenwerking met de regulatoren voor de specifieke domeinen (energie, water, vervoer, huisvesting, enz.).

AANBEVELING #4: HERSCHIK EN HERVERDEEL DE SUBSIDIES

Achtergrond

Er bestaan vandaag veel verschillende subsidies voor veel verschillende toepassingen en allemaal tegen verschillende voorwaarden. Maar ze zijn niet altijd gericht op de juiste mensen. Het is niet altijd bekend waar (in de sociaaleconomische betekenis) subsidies terechtkomen en veel subsidies bereiken niet volledig hun doel, namelijk de transitie ondersteunen. Dat kan bijvoorbeeld het gevolg zijn van een lage additionaliteit – waarbij een subsidie wordt verstrekt voor iets wat ook zonder subsidie zou zijn gebeurd.

Over het algemeen zijn subsidies niet voldoende specifiek en doelgericht. Bovendien vormen subsidies slechts in een beperkt aantal gevallen het geschikte en optimale beleidsinstrument om de energietransitie te bevorderen. Subsidies kunnen bijvoorbeeld op passende wijze worden gebruikt om een nieuwe technologie of een nieuw businessmodel (zoals autodelen) ‘van de grond te helpen krijgen’, met gerichte steun die per definitie beperkt is in de tijd. Daarnaast kunnen subsidies ook op passende wijze worden gebruikt om marktfalen te corrigeren of om specifiek de impact van een bevolkingsbreed beleid voor kwetsbare groepen te compenseren (om te vermijden dat de ongelijkheid vergroot als gevolg van het algemeen beleid). Beleidsmakers hebben echter de neiging om overmatig gebruik te maken van subsidiemechanismen op manieren die niet altijd gepast of optimaal zijn (bv. als onverhoopte meevaller), en dat moet stoppen.

Actie

In de eerste plaats is het van essentieel belang om **subsidies over de verschillende overheidsniveaus heen in kaart te brengen, te monitoren en te traceren**, om concrete gegevens te hebben over de verdeling van de steun over de sociaaleconomische groepen. Veel landen kennen een chaotisch landschap van veel op elkaar inwerkende subsidies zonder dat iemand een fatsoenlijk overzicht heeft van (a) alle verschillende momenteel bestaande beleidstussenkomsten of (b) waar al het uitgegeven overheidsgeld werkelijk terechtkomt. Wanneer die gegevens beschikbaar zijn gesteld, moeten ze worden gebruikt om het huidige gebruik van subsidies nauwgezet te beoordelen en ervoor te zorgen dat ze passend (d.w.z. “is het niet beter om de subsidie te vervangen door een ander beleidsinstrument?”), coherent (d.w.z. niet in strijd met elkaar, bv. door zowel warmtepompen als gascondensatieketels te subsidiëren) en volledig in lijn met de verklaarde beleidsdoelstellingen zijn. Die beoordeling moet bijzondere aandacht besteden aan de behoeften van kwetsbare mensen en het mogelijke misbruik van bestaande subsidies kwantificeren.

Een ander idee dat tijdens de bijeenkomsten van de deskundigen naar voren kwam, was om **subsidies niet te gebruiken om de een of andere technologie aan te moedigen, maar om veeleer de prijs van wat we willen verminderen te verhogen en de prijs van wat we willen aanmoedigen te verlagen**.

Een concreet voorbeeld daarvan is om geen subsidies te verstrekken voor warmtepompen of elektrische auto’s, maar wel de correcte prijs (d.w.z. inclusief de negatieve externaliteiten) aan te rekenen van de technologieën op basis van fossiele brandstoffen die zij moeten vervangen. Terwijl dat gebeurt voor de brede bevolking (om de juiste stimulansen te geven), kunnen gerichte subsidies nog worden gebruikt om de gevolgen van dat algemeen beleid voor kwetsbare groepen te verzachten.

Uit het burgerforum:

“Een betere spreiding van de subsidies maakt het mogelijk om alle aspecten te bestrijken en vermijdt dat de subsidies hun doel voorbijgeschieten. Het huidige systeem, waarin mensen vaak moeten voorfinancieren om een premie te krijgen, moet worden omgekeerd. Eerlijkheid moet voor gelijkheid gaan: het is niet de bedoeling de subsidies te uniformiseren, maar ze aan te passen aan ieders noden.”

Doelgroep

De federale, gewestelijke en lokale overheid, elke subsidiërende overheid.

REACTIE VAN DE LEDEN VAN HET BURGERFORUM:

- “Het is nogal abstract en niet erg realistisch, we zien niet goed hoe dat concreet kan worden. Er gaapt een diepe kloof tussen deze aanbevelingen en hun praktische uitvoering.”
- “Vooral aanbeveling 1) lijkt een vrome wens. We vragen dat al heel lang, maar als gevolg van onze institutionele structuur zijn er verschillen tussen de gewesten, en België slaagt er niet in om met één stem te spreken. Een concreter voorstel zou erin bestaan om een persoon aan te duiden op federaal niveau die de bevoegdheid heeft om België te vertegenwoordigen en op internationaal niveau verbintenissen kan aangaan voor ons land.”
- “Akkoord met het algemene idee, maar de aanbevelingen zijn nog altijd te sterk gericht op de burgers en kaders in een logica dat er inspanningen worden gevraagd van de bevolking. Ze treffen niet voldoende de (grote) bedrijven en de overheid, die ook een modelrol kunnen vervullen.”
- “Het zijn aanbevelingen van boven naar onder (‘top-down’), terwijl het vanuit de basis is dat er dingen bewegen: wat werkt, zijn kleine lokale initiatieven en systemen van onderlinge hulp tussen burgers. Die moeten meer steun krijgen, opgewaardeerd worden en beter bekend worden gemaakt (‘bottom-up’-logica). Er is niet voldoende medewerking en betrokkenheid van de lokale overheid.”
- “De aanbevelingen mikken vooral op een consensus en zijn niet voldoende radicaal. Er blijft te veel speelruimte voor de politieke macht en die kan daar gebruik van maken. Er

is nood aan een moediger boodschap en een duidelijker kader, met ook mogelijkheden voor sancties.”

- “Rechten automatisch maken: op wiens rug zal dat gebeuren in de sociale huisvesting? Er is een tekort aan woningen, de sociale huisvestingsmaatschappijen worden overstelpt, rechten automatiseren zal niets oplossen.”
- “Die aanbevelingen zijn zinvol, maar je voelt dat ze vooral van deskundigen komen. Als (kwetsbare) burgers hebben we meer belangstelling voor concrete onderwerpen, zoals huisvesting of mobiliteit.”

AANBEVELINGEN IN VERBAND MET HUISVESTING

AANBEVELING #5: SENSIBILISEER VAKMENSEN VOOR KWETSBAARHEID

Achtergrond

Het volstaat niet altijd om kwetsbare mensen financiële middelen te bieden. Sommigen van hen hebben naast financiële hulp ook praktische ondersteuning nodig. Zo is het isoleren van een woning een vrij specifiek werk, dat een echte uitdaging kan lijken voor iemand die niet over specifieke kennis beschikt. Bovendien zijn vakmensen uit verschillende sectoren zelden opgeleid om in interactie te treden met kwetsbare mensen of zich voldoende bewust van hun specifieke problemen.

Actie

Het idee bestaat erin om vakmensen die rechtstreeks en onrechtstreeks in contact komen met kwetsbare mensen, zoals bouwvakkers, werknemers uit de energiesector, uit de dienstensector, enz. vorming te bieden over praktische en specifieke aspecten in verband met leven in een kwetsbare context, om zo een volledige en beter toegankelijke ondersteuning te kunnen bieden. Deze maatregel wil meer specifieke steun verlenen aan

kwetsbare huishoudens door het aantal contactpunten uit te breiden.

In de praktijk kan die opleiding de vorm aannemen van gratis en voor iedereen toegankelijke online cursussen (MOOC) over armoede in het algemeen, met specifieke modules over energiearmoede, waterarmoede, huisvesting, enz. In aanvulling op die gratis vorming kunnen sociale organisaties specifieke interactieve betaalde vorming geven (zie bijvoorbeeld over een ander thema de opleiding HR-vriendelijk beleid van het Netwerk tegen Armoede).

Door zoveel mogelijk mensen op te leiden om inzicht te krijgen in de specifieke problemen van kwetsbare personen en de beste manieren om hen te helpen, kunnen wij het aantal potentiële contactpunten vergroten. Kwetsbare mensen zullen dan steun kunnen krijgen van overheden en instellingen, maar ook van de particuliere sector, bijvoorbeeld van bouw- of onderhoudsbedrijven. Een mogelijke actie om een goede deelname aan zo’n vorming te verzekeren, kan erin bestaan om bij openbare aanbestedingen te eisen dat het personeel van de bedrijven opgeleid is over het thema van kwetsbaarheid.

Doelgroep

Overheids- en privébedrijven.

AANBEVELING #6: BEVORDER DE TOEGANG TOT HERNIEUWBARE ENERGIE

Achtergrond

Deze aanbeveling vertrekt van de vaststelling dat de huidige beleidsmaatregelen voor het installeren van hernieuwbare energiebronnen bijna alleen maar subsidies zijn om de investeringskosten te verlagen. Dat type maatregelen zal niet de kwetsbare mensen bereiken, die in de eerste plaats niet in staat zijn om te investeren. Er zijn bijkomende beleidsmaatregelen nodig die kwetsbare huishoudens zonder mogelijkheid tot voorfinanciering werkelijk een echte toegang bieden tot hernieuwbare energie.

Actie

De groep van deskundigen erkent dat er geen kant-en-klare oplossing bestaat voor dit probleem en adviseert een aantal acties om de toegang tot hernieuwbare energie voor kwetsbare mensen te bevorderen:

- De specifieke (juridische, financiële, praktische, enz.) belemmeringen in verband met investeringen in hernieuwbare energie in gebouwen in mede-eigendom aanpakken. Energiebesparende maatregelen toegankelijk maken voor iedereen, via een globale aanpak met voorfinanciering, het rechtstreeks opnemen van financiële stimulansen en een haalbaar afbetalingsplan, en tegelijk rekening houden met echte besparingen en beschikbaar inkomen. De lokale overheid kan daarbij een ondersteunende rol spelen via een gemeentelijke of intercommunale dienst, in samenwerking met de lokale actoren.

- Beleidsmaatregelen ontwikkelen en uitvoeren die stimulansen bieden om de voordelen tussen verhuurders en huurders te verdelen.
- De rol van juridisch, technisch en praktisch advies voor huishoudens versterken door hen rechtstreeks en aanzienlijk te ondersteunen
- Verder gaan dan enkel renovatie en ook hernieuwbare energie voorzien ten voordele van de sociale huurders in sociale huisvesting.
- Een juridisch bindend nationaal/gewestelijk doel op het vlak van hernieuwbare energie voor huisvesting invoeren om investeerders te motiveren. Daarbij de mogelijke negatieve impact voor mensen in armoede (zoals het risico van stijgende huurprijzen) vermijden, door middel van een ex-anteanalyse van de beoogde maatregelen.
- Nagaan hoe energiegemeenschappen (zie Aanbeveling #9) kwetsbare mensen kunnen helpen om toegang te krijgen tot hernieuwbare energiebronnen en hen tegelijk de toegang tot alle bestaande maatregelen voor consumentenbescherming garanderen.
- Voor kwetsbare eigenaren een systeem opzetten van leasing of van (door de overheid gecontroleerde of georganiseerde) financiering door derden.

Doelgroep

Beleidsmakers op alle niveaus, sociale huisvestingsmaatschappijen en lokale organisaties.

REACTIES VAN DE LEDEN VAN HET BURGERFORUM:

- “De aanbevelingen geven goed weer wat er in onze groep is gezegd, vooral in verband met de betrokkenheid van de eigenaars. Bepaalde punten zijn bij ons niet aan bod gekomen, maar misschien wel elders, en ze zijn relevant.”
- “De voorgestelde maatregelen vergissen zich een beetje van doelgroep en zijn er sterk op gericht om de eigenaars te sensibiliseren: dat zal met sommigen werken, maar niet met allemaal, zij zijn niet altijd de juiste partners (sommigen zullen de premies op zak steken en de woning niet renoveren). Het is veeleer nodig om de huurders te ondersteunen en controle- en sanctiemechanismen te voorzien voor eigenaars van slechte wil, die hun woning laten verloederen en gewoon een andere huurder nemen als de vorige niet tevreden is.”
- “Er zijn ook veel kleine eigenaars die gewoon niet goed geïnformeerd zijn. Zij moeten eerst worden geïnformeerd en aangespoord om te renoveren voor er sprake kan zijn van sancties.”
- “Hernieuwbare energiebronnen voorzien in sociale woningen betekent ook dat de sociale huisvestingsmaatschappijen meer autonomie moeten krijgen, en dat wordt niet verduidelijkt in de aanbevelingen.”
- Wat ontbreekt in de aanbevelingen: de administratieve procedures om steun te krijgen vereenvoudigen en verlichten (vandaag werkt de procedure ontradend); de toegang tot alternatieve huisvestingsvormen bevorderen, zoals tiny houses (die minder grond in beslag nemen), systemen van huurkoop of de formule van de Community Trust (die de grond en de bakstenen van elkaar loskoppelt) om op die manier anders te kijken naar de relatie met eigendom en af te stappen van de tweedeling tussen eigenaar en huurder.

AANBEVELINGEN IN VERBAND MET VERVOER

AANBEVELING #7: VERBETER DE DIENSTEN VOOR OPENBAAR VERVOER EN MAAK HET TOEGANKELIJK VOOR IEDEREEN

Achtergrond

Kwetsbare mensen maken frequent gebruik van het openbaar vervoer. Hoewel het openbaar vervoer in sommige steden zoals Brussel goed is ontwikkeld, is dat niet overal het geval. Het kan soms lang duren om van de ene stad naar de andere te reizen. Bovendien bleek tijdens de focusgroepen het gevoel dat het openbaar vervoer niet altijd betrouwbaar is. Daardoor zouden mensen die het zich kunnen veroorloven, de voorkeur geven aan de auto om hun bewegingsvrijheid te behouden wanneer zij dat wensen, zonder afhankelijk te zijn van opgelegde schema's.

Actie

In verband met dit thema werden drie concrete acties voorgesteld.

- De eerste is financieel van aard. Er zijn immers massale investeringen nodig om meer middelen te voorzien (bussen, treinen, personeel). We moeten ervoor zorgen dat die investeringen goed passen in een sterke mobiliteitsvisie, die coherent en holistisch is voor alle vervoerswijzen en voor de verschillende gewesten.

**Deze maatregel vinden de leden van het burgerpanel zeer belangrijk.
Ze rangschikken hem op de tweede plaats.**

“Dit is ook een middel om de stad dichterbij het platteland te brengen en een eind te maken aan het verschil tussen de stedelijke en de landelijke omgeving. Zo worden het aantal voertuigen en de vervuiling beperkt en ontstaat er meer werkgelegenheid (buschauffeurs).”

- Ten tweede moet het openbaar vervoer volgens een passende frequentie werken, verbindingen tussen verschillende vervoerswijzen verzekeren, de diensten moderniseren, enz. Die verbeteringen zullen het beeld van het openbaar vervoer bij de bevolking mee bepalen en dat heeft dan weer invloed op het gebruik ervan. De eerste actie heeft dus rechtstreeks invloed op de tweede, die zich toespitst op de kwaliteit.
- Een derde actie heeft betrekking op de geldende tarieven. Het openbaar vervoer heeft inspanningen gedaan om jongeren, studenten en senioren specifieke verlaagde tarieven aan te bieden. Maar voor mensen ouder dan 25 jaar ligt de prijs van het openbaar vervoer nog altijd te hoog om te kunnen concurreren met de auto. Waarom geen sociaal tarief voor het vervoer aanbieden om kwetsbare mensen te bereiken? En om identificatieproblemen te voorkomen, zouden zij een abonnement per e-mail of per post aangeboden krijgen. Zo kunnen ze het nodige doen zonder zich te moeten identificeren wanneer ze een ticket kopen.

Een verdere bedenking heeft te maken met het verbeteren van de toegankelijkheid tot nieuwe vervoersvormen, zoals autodelen of elektrische scooters. Voor deze vervoerswijzen, die in volle opmars zijn, zijn een smartphone en een kredietkaart nodig en bovendien zijn ze vrij duur voor sommige potentiële gebruikers. De openbare en de private sector (vooral de bedrijven die deze mobiliteitsdiensten aanbieden) moeten samenwerken om de toegang – zowel financieel als met betrekking tot de digitale kloof – tot deze vervoersmiddelen voor kwetsbare mensen te verbeteren. Die systemen moeten door beleidslijnen en beleidskaders zo eenvoudig mogelijk worden gehouden, om ervoor te zorgen dat iedereen gemakkelijk toegang heeft tot deze diensten.

Doelgroep

Beleidsmakers op alle niveaus (lokaal, gewestelijk en federaal) en ook openbare en particuliere spelers op het gebied van vervoer.

**AANBEVELING #8:
BEPERK DE VRAAG NAAR VERVOER**

Achtergrond

We kunnen ook nog verder doordenken over het vervoer. Kunnen we in plaats van het bestaande vervoersysteem te verbeteren de nood aan vervoer niet verminderen? De manier van leven herbekijken en anders organiseren om de nood aan vervoer te beperken? De bedenking om de nood aan vervoer terug te dringen, geldt ook voor kwetsbare mensen en de inplanting van sociale huisvesting. Heeft het zin om sociale woningen te bouwen in afgelegen gebieden met geen of weinig openbare vervoersvoorzieningen?

Actie

Er moet rekening worden gehouden met de mobiliteitsvariabele bij de keuze van de plaats van sociale huisvesting om kwetsbare mensen reismogelijkheden te bieden die voldoen aan de uitdagingen van de energietransitie. Die woningen moeten worden voorzien op strategische plaatsen of er moet openbaar vervoer of andere diensten worden gepland in meer afgelegen gebieden.

Doelgroep

Beleidsmakers op alle niveaus (lokaal, gewestelijk, federaal) en ook sociale huisvestingsmaatschappijen en de vervoerssector.

REACTIES VAN DE LEDEN VAN HET BURGERFORUM:

- “Dat zijn heel goede ideeën, maar zijn ze haalbaar? Dat vergt grote investeringen.”
- “We moeten meer onderscheid maken tussen de situatie in de stad en op het platteland: de meeste oplossingen hebben betrekking op de steden, de deelnemers van het platteland herkennen zich daar niet goed in. In een landelijke omgeving, waar het niet mogelijk is om overal openbaar vervoer te organiseren, zou je bijvoorbeeld systemen van collectieve taxi’s kunnen ontwikkelen.”
- “Het is beter om flexibele en creatieve oplossingen op kleine schaal te ontwikkelen, zoals de City Bus in Charleroi, dan grote, dure projecten zoals de toekomstige tram in Luik.”
- “Op het gebied van sociale tarieven voor het vervoer bestaan er al voorbeelden van goede maatregelen, zoals de forfaits voor senioren of het goedkope abonnement voor kinderen jonger dan twaalf jaar. Men zou beter spreken van ‘sociale tarieven uitbreiden’ in plaats van ‘aanbieden.’”
- “Het is niet alleen een kwestie van frequentie: de diensten van de TEC moeten volledig worden herzien (lijnen, uurregelingen, plaats van de haltes, ...) om die beter aan te passen aan de noden van de mensen.”
- “Er zijn sterke incentives nodig om het gebruik van de particuliere auto te ontmoedigen.”

- “Maar de mensen die zich verplicht met de auto moeten verplaatsen, mogen we daarbij niet vergeten! Ik heb bijvoorbeeld rugproblemen, waardoor ik niet met het openbaar vervoer kan reizen, omdat ik daar vaak recht moet blijven staan.”
- “De aanbevelingen spreken niet van de elektrische auto. Dat is volgens mij een manier om de vervuiling bij ons terug te dringen en die te verplaatsen naar elders (vervuilende ontginning van edele metalen).”
- “We zouden positieve voorbeelden kunnen vermelden van steden met een zachte mobiliteit, zoals Gent of Maastricht, om te tonen wat mogelijk is.”
- Wat ontbreekt in de aanbevelingen: de noodzaak om de zachte mobiliteit (fietspaden) en carpooling (er bestaan carpoolingparkings, maar die staan vol) te ontwikkelen en om het openbaar vervoer en de stations aan te passen aan mensen met een beperkte mobiliteit; het belang van intermodaliteit, met bijvoorbeeld verplaatsingen per bus in combinatie met de elektrische fiets.

AANBEVELINGEN IN VERBAND MET COMMUNICATIE

AANBEVELING #9: VORM LOKALE ENERGIEGEMEENSCHAPPEN

Achtergrond

Een van de zaken die bleek tijdens de focusgroepen was de angst om het menselijk contact te verliezen bij de energietransitie. Dat menselijk contact is echter van enorm groot belang, vooral voor kwetsbare mensen. De energietransitie moet een lokale dimensie behouden, met lokale interacties, lokale maatregelen, enz.

Actie

Om de energietransitie op lokale schaal aan te pakken, moeten er energiegemeenschappen worden gevormd.

Deze energiegemeenschappen streven ernaar milieu-, economische of sociale voordelen te bieden aan hun aandeelhouders, leden of aan de lokale gebieden waar zij actief zijn, in plaats van winst na te streven. Sommige projecten bestaan al in het hele land, zoals SunSud Vloaert, Nos Bambins, CER d'Hospigreen, verschillende rusthuizen en scholen in heel

Vlaanderen, etc. In het kader van een “Fair Transition for All” zouden deze gemeenschappen verschillende doelstellingen hebben:

1. Regelmatig bijeenkomsten in de gemeenschap organiseren om nieuwe maatregelen te bespreken en de mensen te sensibiliseren over verschillende onderwerpen. De terughoudendheid van het publiek kan verminderen door de genomen maatregelen toe te lichten.
2. Vorming bieden die toegankelijk is voor iedereen en daarbij e-training vermijden, omwille van de digitale ongelijkheid.
3. Op lokaal vlak de financiering ontwikkelen en bevorderen van nieuwe grote energieprojecten, zoals fotovoltatische installaties, windturbines, enz.
4. Regelmatig contact houden met de deelnemers om de motivatie en de steun te vergroten.

De ontwikkeling van zo'n platform zou het bovendien ook mogelijk maken om regelmatig sessies voor feedback en monitoring op het terrein te organiseren, waar kwetsbare mensen beleidsmaatregelen en de gevolgen ervan kunnen bespreken.

Doelgroep

Lokale organisaties, burgers en sociale spelers op het terrein.

AANBEVELING #10: COMMUNICEER POSITIEF EN OP MAAT OVER DE GEVOLGEN VAN DE VERSCHILLENDE MAATREGELEN

Achtergrond

Communicatie, en vooral positieve en op maat ontwikkelde communicatie, speelt een belangrijke rol om mensen te betrekken bij de energietransitie. Kwetsbare mensen vinden het – net als iedereen – belangrijk om te zien welke rechtstreekse gevolgen een maatregel heeft in hun dagelijks leven en om te zien dat hun kosten en baten eerlijk zijn in verhouding tot die van andere groepen.

Tijdens de focusgroepen werd opgemerkt dat er een heel grote nood bestaat aan informatie, zowel over het onderwerp van de energietransitie in het algemeen, als over de al bestaande maatregelen en steunmechanismen. Communicatie die op een overtuigende manier en in cijfers aantoont hoeveel een huishouden effectief bijdraagt tot oplossingen, kan ook het gevoel van machteloosheid verkleinen.

Actie

Om kwetsbare mensen te begeleiden en hen te motiveren om deel te nemen aan de energietransitie, is het belangrijk dat zij begrijpen welke impact zij op hun niveau kunnen hebben. Het is belangrijk om over deze analyses te communiceren en tegelijkertijd de

positieve resultaten en/of compensatiemaatregelen voor kwetsbare mensen te benadrukken samen met de manieren waarop ervoor wordt gezorgd dat kwetsbare groepen eerlijk in de kosten en de baten delen. De correctheid van deze boodschappen moet zorgvuldig geanalyseerd en gecheckt worden voordat de communicatie plaatsvindt.

Doelgroep

Beleidsmakers, het brede publiek en de media.

AANBEVELING #11:
STEM HET BELEIDSVORMINGSPROCES BETER AF OP DE
REALITEIT EN HOUD REKENING MET FEEDBACK

Achtergrond

Een ander belangrijk gevoel dat uit de focusgroepen naar voren kwam, was een gevoel van berusting bij kwetsbare mensen. Waarom moeten zij inspanningen leveren als ze de indruk hebben dat de grote vervuilers ‘toch niks doen’?

Acties

Om de maatregelen beter te laten aansluiten bij de realiteit op het terrein en om ervoor te zorgen dat kwetsbare mensen zich verantwoordelijk voelen bij deze transitie, moeten de beleidsmakers **hun stem mee opnemen in het beleidsvormingsproces**. Maar daartoe moeten we de kennis van mensen over de energietransitie ontwikkelen, want het is belangrijk dat iedereen de redenen achter een maatregel kan begrijpen. Door rekening te houden met feedback, vermijden we bovendien maatregelen die niet stroken met de realiteit waarin mensen leven, en zo kunnen we het gevoel van onrechtvaardigheid dat de respondenten ervaren, verkleinen. Het zou bijvoorbeeld oneerlijk zijn om een koolstofheffing toe te passen op basisbehoeften als verwarming en vervoer zonder even streng te zijn voor de luchtvaart.

Het burgerpanel zet deze aanbeveling op de derde plaats
qua belangrijkheid.

“ Er moet worden geluisterd naar de bevolking die zich op het terrein bevindt en die keuzes maakt, het is logisch om te luisteren naar de mensen die van die maatregelen zullen genieten. Dat vermijdt ook een verspilling van middelen.”

Doelgroep

Beleidsmakers op alle niveaus.

REACTIE VAN HET BURGERPANEL:

- Consensus over de aanbevelingen 10 en (vooral) 11: “Akkoord met de aanbeveling om rekening te houden met de realiteit op het terrein en de mening van de mensen, dat is inderdaad wat wij hebben gezegd.”
- “De nadruk moet liggen op een openbare en herhaalde communicatie, die gebruik maakt van de huidige (digitale) media.”
- “Maar we mogen ook meer traditionele media niet vergeten, zoals de radio, waar bijvoorbeeld veel daklozen naar luisteren.”
- “Er bestaan voorbeelden van gemeenten die een masterplan opstellen met de medewerking van de bewoners, maar zonder gevolg: we weten niet wat er van onze mening is terechtgekomen. Er zou een toezichtsorgaan moeten worden opgericht dat nagaat of er wel degelijk rekening is gehouden met de eisen van de mensen.”
- “De communicatie zou vooral betrekking moeten hebben op het ‘hoe’”
- “Ik ben vrij enthousiast over de energiegemeenschappen, maar heb ook een beetje mijn twijfels: wie gaat die mensen bijeenbrengen en begeleiden? Het is een mooi idee, maar wel een beetje utopisch.”

AANDACHT VOOR DE FINANCIERING

Tijdens de tweede bijeenkomst van de deskundigen werd dieper in gegaan op het onderwerp van financiering. Daarbij kwamen verschillende ideeën aan bod:

- Meer transparantie over de middelen die beschikbaar zijn voor herverdeling
- Het distributiesysteem op een eerlijke(r) manier herbekijken
- Subsidies gebruiken als compensatie voor mensen die harder worden getroffen door het klimaatbeleid
- Belastingopbrengsten (bv. van CO2-heffingen) gebruiken voor specifieke sociale maatregelen
- Privéfinanciering overwegen als aanvulling op het overheidsgeld
- De subsidies beter verstaanbaar en toegankelijk maken

Er kwamen ook nog andere ideeën naar voren. Het gaat om thema's die minder toegespitst zijn op kwetsbare mensen, maar die wel een vermelding verdienen:

- Maatregelen nemen die ingrijpen op de consumptiegewoonten (bv., mode, voeding, kleinhandel, enz.)
- Alle aanbevelingen uit vroegere studies en rapporten analyseren (bv. de tweejaarlijkse rapporten van het Steunpunt tot Bestrijding van Armoede, Bestaansonzekerheid en Sociale Uitsluiting).

SLOTWOORD

Het algemene idee van de groep is dat een rechtvaardiger klimaatbeleid ertoe zal leiden dat de maatschappelijke ongelijkheid verkleint en dat iedereen kan genieten van betere levensomstandigheden.

Tegelijk zorgt het ook voor betere sociale relaties en een beter gemeenschapsleven, omdat veel van de voorgestelde oplossingen collectief van aard zijn. Een rechtvaardiger klimaatbeleid kan ook voor werkgelegenheid zorgen. Kortom, we winnen in alle opzichten: bescherming van het klimaat, sociale rechtvaardigheid, sociale cohesie, economie, ...

Maar dat alles veronderstelt dat iedereen enerzijds toegang heeft tot de juiste informatie en dat de beleidsmakers anderzijds vooraleer ze nieuwe maatregelen ontwikkelen, luisteren naar de burgers en in het bijzonder naar de meest kwetsbare groepen in de samenleving.

Aan dit rapporten werkten tal van mensen met een groot enthousiasme mee. Vooreerst de mensen om wie het gaat: de deelnemers aan de focusgroepen, maar ook organisaties die de focusgroepen hielpen samenstellen en hun locatie ter beschikking stelden, experts van het panel die hun deskundige kennis deelden, de facilitatoren van Atanor en de beleidsexperts van SIA Partners.

Wij willen elk van hen graag van harte bedanken voor hun bijdrage aan dit rapport.

PARTNERS

BIJLAGE 1

DISCLAIMER OVER HET PROJECT
“FAIR ENERGY TRANSITION FOR
ALL”

Dit nationaal rapport is opgesteld in het kader van het project “Fair Energy Transition for All (FETA)”. FETA is gebaseerd op onderzoek via focusgroepen in negen landen in Europa - België, Bulgarije, Denemarken, Duitsland, Frankrijk, Italië, Nederland, Polen en Spanje. FETA wordt ondersteund door een consortium van stichtingen, dat bestaat uit de Fondazione Cariplo, de Deutsche Bundesstiftung Umwelt, de IKEA Foundation, de Koning Boudewijnstichting, de Stiftung Mercator, het Network of European Foundations en de Open Society Foundations. Het project loopt onder de leiding van de Koning Boudewijnstichting en wordt uitgevoerd door ifok, Climate Outreach, the European Policy Centre en facilitatoren en beleidsdeskundigen in de deelnemende landen. De nationale partners in FETA zijn Atanor en Levuur, ENEFFECT, Danish Board of Technology (DBT), ifok, Museo Nazionale della Scienza e della Tecnologia Leonardo da Vinci, Berenschot en de Universiteit van Groningen, Missions Publiques, Polish Foundation for Energy Efficiency (FEWE), Instituto Sindical de Trabajo, Ambiente y Salud (ISTAS).

De samenvattende publicatie uit alle landen en verdere informatie over het project en de methodologie is raadpleegbaar op <https://fair-energy-transition.eu/what-vulnerable-people-have-to-say/>

BIJLAGE 2

ORGANISATIES BETROKKEN
BIJ DE ORGANISATIE VAN
DE FOCUSGROEPEN

APAJ - Association pédagogique d'accueil aux jeunes (Schaerbeek)
CPAS de Gembloux
Racynes asbl (Haccourt)
Maison de Fragnée (Liège)
Maison Croix Rouge Stavelot Trois Ponts de Stoumont (Stavelot)
CPAS de Charleroi - Maison de l'Energie
VZW De Toevlucht (Geel)
VZW Plattelandscentrum - Huysmanhoeve (Eeklo)
Wigwam (Kessel- Lo)
Samenlevingsopbouw Gent
vzw ’t Lampeke (Leuven)

BIJLAGE 3

DEELNEMERS VAN HET EXPERTENPANEL

Dominique Gusbin is doctor in High Energy Physics en licentiate Economie. Sinds 1985 heeft zij expertise ontwikkeld in de domeinen energie, vervoer en milieu. Op het gebied van energie zijn haar belangrijkste aandachts- en studiegebieden de energievoorzichten op lange termijn, de ontwikkeling van de elektriciteits- en gasector in België en in Europa en de gevolgen van economische en regelgevende beleidslijnen en maatregelen voor het energieverbruik en de productiepatronen. Op het gebied van vervoer onderzoekt ze de relaties tussen transport, energie en vervuilende emissies en meer recentelijk bekijkt ze ook de gevolgen van het transportbeleid (bv. rekeningrijden, veranderende accijnzen, elektrische auto's...). Op het gebied van milieu bestudeert ze vooral de gevolgen voor het energiesysteem van beleidsmaatregelen ter vermindering van de uitstoot van zure vervuilende stoffen en broeikasgassen als gevolg van het verbruik en de productie van energie. Van 2001 tot begin 2022 werkte zij bij het Federaal Planbureau, waar zij binnen de Sectorale Directie coördinator was van het team “Energie en Vervoer”.

Emily Clissold heeft een diploma Sociologie. Zij begon als veldwerkster bij een organisatie voor hulp aan migranten in de sector van de huisvesting. Haar belangrijkste taak bestond erin vluchtelingen te begeleiden naar duurzame huisvestingsoplossingen, via innovatieve projecten zoals Collectieve en Solidaire Spaargroepen en Community Land Trusts. Na een paar jaar bij het Centrum voor Gelijke Kansen (Unia) werkt Emily nu sinds 2018 bij het Steunpunt voor Armoedebestrijding, waar zij zich heeft toegelegd op een aantal thema's in verband met armoede, waaronder ook energie.

Jill Coene is sociologe en onderzoekster aan de Universiteit Antwerpen. Zij is verbonden aan de Universitaire Stichting voor Armoedebestrijding (USAB) als coördinator van het “Jaarboek Armoede en Sociale Uitsluiting”. Zij werkt (samen met Sandrine Meyer) mee aan een jaarlijks onderzoeksproject over energie-armoede voor de Koning Boudewijnstichting (de Barometer Energiearmoede). Voor haar profiel en publicaties, zie: <https://www.uantwerpen.be/en/staff/jill-coene/>.

Josefine Vanhille werkt als sociaal wetenschapper aan het Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck van de Universiteit Antwerpen. Zij bestudeert de relaties tussen de sociale en milieudoelstellingen van moderne welvaartsstaten en onderzoekt de verdelende gevolgen van de concrete beleidsmaatregelen om het energieverbruik in woningen in België koolstofvrij te maken.

Maria Luisa Lode heeft een achtergrond in Duurzaamheidswetenschappen en -beleid en werkt momenteel als onderzoekster aan de Vrije Universiteit Brussel rond een aantal H2020-projecten op het gebied van energie. In haar doctoraatsonderzoek onderzoekt zij vanuit de invalshoek van transitie en energierechtvaardigheid de betrokkenheid en inclusie van verschillende maatschappelijke groepen bij lokale en collectieve energie-initiatieven,

zoals Energiegemeenschappen. Voor het toekomstige TANDEM H2020-project analyseert zij, op participatieve wijze, de negatieve gevolgen van het verbod op verbrandingsmotoren in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, met bijzondere aandacht voor kwetsbare groepen.

Sam Hamels is postdoctoraal onderzoeker aan de Vakgroep Economie van de Universiteit Gent. Zijn onderzoek spitst zich toe op het Europese elektriciteitssysteem en ook de technisch-economische en financiële aspecten van de uitdaging om het gebouwenbestand koolstofvrij te maken. In een paper uit 2021 die werd gepubliceerd in het tijdschrift Energy & Buildings schatten Sam en medeauteur prof. Johan Albrecht dat ongeveer de helft van de huishoudens met een eigen woning in Vlaanderen niet over voldoende financieringscapaciteit beschikt om hun woning te renoveren om een “A-label” te halen, klaar voor 2050.

Sandrine Meyer is master in Bedrijfsbeheer (ULB-Solvay) en master in Milieubeheer (ULB-IGEAT). Zij is al meer dan twintig jaar onderzoekster aan de Université Libre de Bruxelles, voornamelijk bij het Centre d'Etudes Economiques et Sociales de L'Environnement (CEESE). Ze staat in voor de uitvoering, leiding, supervisie of coördinatie van verschillende projecten in verband met energie, huisvesting en gedrag (bv. energierenovatie van woningen en dilemma's tussen huurders en verhuurders). Ze is medeauteur van de Belgische barometers voor energie- en waterarmoede van de Koning Boudewijnstichting. Sinds 2020 is ze ook mede-titularis van een onderzoekswerkshop en een seminar ecologische architectuur aan UCLouvain-LOCI.

Siegfried Dewitte is professor Marketing aan de KU Leuven en doctor in de psychologische wetenschappen. Hij heeft meer dan twintig jaar ervaring in onderzoek naar consumentengedrag. Zijn deskundigheid is gericht op het begrijpen en bevorderen van veranderende consumptiepatronen, onder andere op het gebied van energie. Hij verrichtte methodologisch, theoretisch en veldonderzoek over milieuvriendelijk gedrag in het algemeen en over (energie)verbruik en coöperatief gedrag in het bijzonder. Hij werkt samen met allerlei belanghebbenden in dit domein en zijn werk wordt gefinancierd met gewestelijke en Europese middelen. Hij doceert sociale marketing en gedragseconomie aan de faculteit Economie en Bedrijfswetenschappen.

Vincent van Steenberghe is doctor Economie van de UCLouvain. Hij doceert aan verschillende universiteiten en coördineert al vele jaren een initiatief binnen de Dienst Klimaatverandering van de Belgische federale administratie in verband met de Belgische transitie naar een klimaatneutrale samenleving tegen 2050. Dat werk is zowel bedoeld om input te leveren bij de beleidsvormingsprocessen op Belgisch en Europees niveau als om het maatschappelijk debat over de klimaattransitie te bevorderen. Het omvat verschillende aspecten, zoals het opstellen van transitiescenario's, het analyseren van de sociaaleconomische gevolgen van die scenario's en bewustmaking.

BIJLAGE 4

BELEID EN REGELGEVING IN BELGIË

Het is belangrijk om te weten dat huisvesting en vervoer in België gewestelijke bevoegdheden zijn en dat er daardoor een ander beleid geldt in Vlaanderen, Wallonië en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De bevoegdheden voor energie en de energietransitie liggen zowel op federaal als op gewestelijk niveau.

De onderstaande tabel bevat een aantal voorbeelden van de verschillende beleidslijnen die zijn voorzien door elk gewest. Die beleidsmaatregelen komen uit de ‘Beleidsnota energie 2019-2024’ voor Vlaanderen, het ‘Plan Air Climat Energie 2016-2022’ voor Wallonië en de ‘Déclaration gouvernementale au parlement bruxellois 2019-2024’ voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

A. HUISVESTING

Vlaanderen	Diepgaande renovatie van woningen aanmoedigen via het renovatiepact Een langetermijnstrategie voor het niet-woongebouwenpark opstellen Het EPB-beleidskader vereenvoudigen en gebruiksvriendelijker maken
Wallonië	Acties uitvoeren en ontwikkelen op het gebied van Educatie over Energie, Klimaat en Luchtkwaliteit en het publiek meer informeren over energiezuinige huishoudtoestellen Een strategie voor de renovatie van gebouwen uitstippelen, actualiseren en bekendmaken Een financieringsmechanisme ontwikkelen ter bevordering van de energie-efficiëntie van gebouwen in de openbare sector en de non- profitsector (renteloze lening)
BHG*	Een strategie ontwikkelen voor het duurzaam renoveren van gebouwen in Brussel

*Brussels Hoofdstedelijk Gewest

B. VERVOER/MOBILITEIT

Vlaanderen	Streven naar de gerichte uitbreiding van infrastructuur voor het laden en tanken van “milieuvriendelijke energie” Bedrijven overtuigen om hun uitstoot tot nul te reduceren
Wallonië	Het huidige netwerk van carpoolparkeerplaatsen uitbreiden om zoveel mogelijk het Waalse grondgebied te dekken Het aanbod van diensten voor openbaar vervoer optimaliseren
BHG*	Een investeringsplan opstellen specifiek voor fietsinfrastructuur

en doorgaan met de systematische ontwikkeling van gescheiden
fietsinfrastructuur op grote gewestelijke verkeersassen
De financiering verzekeren van het meerjareninvesteringsplan van de
MIVB

* Brussels Hoofdstedelijk Gewest

C. ENERGIETRANSITIE

Vlaanderen	Het sociaal energiebeleid versterken met passende maatregelen De betaalbaarheid van energie voor alle doelgroepen bewaken
Wallonië	Huishoudens helpen om af te stappen van verwarming op basis van kerosine, steenkool en stookolie, en om voorkeur te geven aan hernieuwbare alternatieven Actie ondernemen om energiearmoede te bestrijden, om onderbrekingen te vermijden en de levering van een voldoende hoeveelheid energie tegen aanvaardbare prijs te verzekeren
BHG*	Een strategie ontwikkelen voor het geleidelijk stopzetten van verwarmingssystemen op basis van fossiele brandstoffen voor nieuwbouw en grondige renovaties De collectieve productie van energie op basis van hernieuwbare bronnen bevorderen en ontwikkelen

* Brussels Hoofdstedelijk Gewest

ENERGY TRANSITION: EVERYBODY IS AFFECTED
SO **EVERYBODY SHOULD BE HEARD!**

